

รายงานวิจัย

โครงการ

“ชาติ” ในวิถีพิชภัณฑ์แห่งชาติ จีน ญี่ปุ่น เกาหลี และไต้หวัน

โดย พันเอกหญิง ผศ. นงลักษณ์ ลิ้มศิริ

คณะศิลปศาสตร์ สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์

สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

(ความเห็นในรายงานนี้เป็นของผู้วิจัย สกว. ไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอ)

บทนำ

ความสำคัญของปัญหา

ชาติทุกชาติล้วนมีภาพอดีตที่เป็นรากเหง้าความเป็นมาของตนเอง และมักจะมีวิธีสร้างความรักชาติด้วยการบอกกล่าวคนในชาติให้รู้เรื่องความเป็นมาแห่งรากเหง้าของตนด้วยแง่มุมต่าง ๆ เชื่อมโยงให้เห็นความเป็นมาในอดีตกับปัจจุบันผ่านสื่อหลายรูปแบบ จากการศึกษาเรื่อง “สันติภาพและความรักชาติ : ความรู้และมุมมองจากประวัติศาสตร์สงครามในพิพิธภัณฑสถาน ญู่ปุ่น จีน และเกาหลี” ในโครงการที่ผ่านมา สะท้อนให้เห็นถึงการใช้พิพิธภัณฑสถานเป็นสื่อบอกเล่าเรื่องราวความเป็นมาของชาติ ในช่วงหนึ่งที่ชาติตกอยู่ในภาวะของสงคราม เรื่องราวและภาพการต่อสู้จากสงครามเสริมสร้างความรู้สึกรักชาติ ทำให้คนในชาติเกิดความรู้สึกชื่นชมในความกล้าหาญเสียสละของวีรบุรุษ พร้อม ๆ กับเกิดความรู้สึกอคติเกลียดชังระหว่างกัน โดยเฉพาะคนจีนและคนเกาหลีซึ่งถือว่าตนเป็นชาติที่ถูกญู่ปุ่นเข้ามารุกราน ความรู้สึกอคติและความเกลียดชังที่มีต่อชาวญู่ปุ่นในฐานะผู้รุกรานยังคงดำรงอยู่แม้ในปัจจุบันนี้

อย่างไรก็ตาม ความสัมพันธ์ระหว่างจีน ญู่ปุ่น และเกาหลีไม่ได้มีเฉพาะด้านลบในเรื่องของสงครามเท่านั้น แต่ยังมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกันในด้านบวก ทั้งในเรื่องของการถ่ายทอดวัฒนธรรมระหว่างกันบนพื้นฐานอารยธรรมที่รับจากจีน มีประสบการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่ใกล้เคียงกัน เช่น ถูกศัตรูภายนอกรุกรานและเข้ายึดครอง ต่อสู้กับปัญหาความยากจนขาดแคลนจนสามารถพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัยได้ ทั้งนี้ไม่ใช่เฉพาะ 3 ประเทศเท่านั้นที่อยู่ในกรอบความสัมพันธ์ทั้งทางบวกและลบระหว่างกัน ได้หวัน¹ ก็เป็นอีกหนึ่งประเทศของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่อยู่ในกรอบความสัมพันธ์ดังกล่าวนี้ด้วย ได้หวันรับวัฒนธรรมจากจีนโดยตรงในฐานะที่เคยเป็นดินแดนส่วนหนึ่งของจีน และเคยตกอยู่ภายใต้การปกครองของญู่ปุ่นเป็นเวลาร่วม 50 ปี ประเด็นที่น่าสนใจคือ ในปัจจุบันทั้ง 4 ประเทศประสบความสำเร็จในการพัฒนาประเทศพัฒนาทรัพยากรบุคคล กลายเป็นดินแดนมหัศจรรย์ทางเศรษฐกิจ และมีเทคโนโลยีก้าวหน้า ขณะที่ประชาชนมีความภาคภูมิใจในความเป็นมาของชาติ และยังจรรโลงวิถีชีวิตขนบประเพณีของตนเองไว้ได้ในท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็ว

งานวิจัยชิ้นนี้จึงต้องการที่จะเปิดพื้นที่ใหม่ของการศึกษา มองการฉายภาพประวัติศาสตร์ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในมิติที่กว้างขึ้น ไม่ได้เป็นเพียงเรื่องของจีน ญู่ปุ่น และเกาหลี แต่รวมถึงได้หวันด้วย โดยเลือกที่จะศึกษา “ภาพสะท้อนความเป็นชาติ” จากพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติในฐานะที่เป็นพิพิธภัณฑสถานหลัก มีคำอธิบายเรื่องชาติในแง่มุมที่กว้างขวาง ทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และการต่างประเทศ

¹ ในแง่ของกฎหมายระหว่างประเทศตามมติขององค์การสหประชาชาติ ได้หวัน (Taiwan) หรือชื่อเรียกอย่างเป็นทางการว่า สาธารณรัฐจีน (Republic of China) ยังไม่ได้รับจากการยอมรับว่าเป็นประเทศ แต่ได้หวันปฏิเสธไม่ยอมรับมติดังกล่าวและดำเนินการปกครองบริหารจัดการทุกอย่างในฐานะประเทศอิสระ มีประชากร ดินแดน รัฐบาล และอำนาจอธิปไตยของตนเอง และนิทรรศการที่จัดขึ้นในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติทุกแห่งของได้หวันก็นำเสนอเรื่องราวของคนในฐานะประเทศหนึ่งของประชาคมโลก งานวิจัยชิ้นนี้จึงถือสถานะของได้หวันตามแนวทางที่นำเสนอจากพิพิธภัณฑสถาน และเรียกชื่อประเทศว่า “ได้หวัน” ตามแบบนิยม

ซึ่งพิพิธภัณฑ์แห่งชาติของ 4 ประเทศมีวิธีการนำเสนอเรื่องของตัวเองด้วยอัตลักษณ์ที่แตกต่างกัน แต่มีเป้าหมายเดียวกันคือ การนำไปสู่ความผูกพันที่ลึกซึ้งของคนในชาติ และเพื่อให้คนรุ่นใหม่ภาคภูมิใจในประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชาติภายใต้อัตลักษณ์นั้น ดังข้อความบางส่วนที่พิพิธภัณฑ์แต่ละชาติได้ระบุไว้

พิพิธภัณฑ์แห่งชาติจีน เน้นภาพความเป็นมาทางวัฒนธรรมอันงดงาม ยิ่งใหญ่ และประวัติศาสตร์อันยาวนานของจีน รวมทั้งการเผยแพร่แลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมกับต่างประเทศ เพื่อปลูกฝังจิตวิญญาณความภาคภูมิใจแก่คนรุ่นใหม่

It is of great importance to preserve, inherit, display, and develop the magnificent Chinese culture. Meanwhile, as the most important cultural and art institution in China, National Museum of China not only displays China's outstanding civilization achievements, but also other parts of the world.

To support the public cultural service system and satisfy the learning needs of the community, we strive to promote the historical and cultural knowledge of the general public, young people in particular, all while accepting the nurturing of civilization and facilitating life-long learning in the cultural sphere and in the classroom.

National Museum of China plays an important role in displaying Chinese culture, cultivating national spirit, leading the development of the cultural relics and museum field.

ในส่วนของพิพิธภัณฑ์ประวัติศาสตร์แห่งชาติญี่ปุ่น แม้จะไม่ได้ระบุอย่างชัดเจนว่ามีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดความภาคภูมิใจ แต่ก็ชี้ให้เห็นภาพความพยายามและการต่อสู้อันยาวนานของบรรพบุรุษกว่าที่จะก้าวมาถึงปัจจุบัน ไม่เน้นการพัฒนาการเมือง แต่เน้นรายละเอียดเกี่ยวกับภาพชีวิตวัฒนธรรมของคนในแต่ละยุคที่โยงเข้ากับชีวิตคนในปัจจุบัน

... Japanese history and culture, the product of many millenniums, is a complex and varied subject, and even the museum's galleries, measuring a total of 93,000 square feet, cannot hope to do full justice to that vast stretch of time and human endeavor. ...The sixteen exhibit themes displayed in Galleries 1 through 3 examine the everyday life of Japanese from primitive times to pre-modern times, a subject that forms a self-enclosed whole.

สำหรับพิพิธภัณฑ์ประวัติศาสตร์ร่วมสมัยแห่งชาติเกาหลี มีข้อความระบุจุดมุ่งหมายไว้อย่างชัดเจนว่า ต้องการนำเสนอภาพประวัติศาสตร์นับแต่สมัยเปิดประเทศ ซึ่งเป็นสมัยแห่งความยากลำบากและเป็นพื้นฐานการพัฒนาประเทศในปัจจุบัน ทั้งนี้เพื่อเสริมสร้างความภาคภูมิใจในชาติและเพื่อคนรุ่นต่อไปในอนาคต

The National Museum of Korea Contemporary History is a historical and culture space for the vision and hope of Korea. Achieving this goal, the Museum provides the history of Korea from the

opening ports to the contemporary era of overcoming the difficulties to achieve the today's development. Doing so, the Museum compiles the historical experience to promote the national pride to future generations.

ท้ายที่สุด พิพิธภัณฑ์ไต้หวัน นำสังเกตว่าแม้ไต้หวันจะมีปัญหาข้อขัดแย้งกับจีน และยังไม่ได้รับการยอมรับสถานะความเป็นประเทศจากประชาคมโลก การจัดแสดงในพิพิธภัณฑ์ไต้หวัน ไม่ได้เน้นเรื่องของความขัดแย้ง แต่ให้ความสำคัญกับความหลากหลายทางเชื้อชาติ วัฒนธรรม และสภาพแวดล้อมของระบบนิเวศที่อุดมสมบูรณ์ ซึ่งเป็นลักษณะเด่นของไต้หวัน ดังเช่นพิพิธภัณฑ์ประวัติศาสตร์แห่งชาติไต้หวัน ที่มีแนวคิดประจำพิพิธภัณฑ์ว่า To protect Taiwan, our homeland, and to creating a single diverse and harmonious society นิทรรศการที่จัดขึ้นเน้นเรื่องความแตกต่างอย่างกลมกลืนของผู้คนจากหลากหลายวัฒนธรรม ทั้งวัฒนธรรมพื้นเมืองและวัฒนธรรมจากคัตซ์ สเปน จีน อังกฤษ และญี่ปุ่นที่เคยมีอิทธิพลต่อไต้หวันในอดีต ทั้งนี้เพื่อให้ผู้คนได้ตระหนักว่า การรักษาสังคมที่แตกต่างให้กลมกลืนเป็นอันหนึ่งอันเดียวนี้จะสร้างอนาคตอันสดใสให้แก่ไต้หวัน

The Museum's main objectives are the collection, categorization, preservation, research, exhibition, education and promotion of artifacts that are related to Taiwan's history and culture. Consequently, the work of the Museum will help create a bright future for Taiwan.

นอกจากประเด็นการเสนอภาพ “ชาติ” ในแง่มุมและจุดมุ่งหมายที่น่าสนใจแล้ว จากการสำรวจในเบื้องต้นพบว่า แม้จะมีการศึกษาพิพิธภัณฑ์จีน ญี่ปุ่น เกาหลี และไต้หวันกันมากมาย แต่แนวการศึกษาหลักมี 3 แนวทางคือ

1. ศึกษาด้านเทคนิคและวิธีการของพิพิธภัณฑ์โดยตรง เช่น ศึกษาเกี่ยวกับอุปกรณ์และเทคนิค ศึกษาการจัดการภายในพิพิธภัณฑ์ ศึกษาด้านการบริการผู้ชม เช่น งานเรื่อง Issues and Expectations for Digital Archives in Museums of History : A View from a Japanese Museum ของ Kimiyoshi Miyata ที่ศึกษาปัญหาและวิธีการที่จะพัฒนาการใช้ระบบดิจิทัลในพิพิธภัณฑ์ญี่ปุ่น และงานของ Tang Muh-chyun ที่ศึกษาการจัดการแสดงในพิพิธภัณฑ์ดิจิทัลของไต้หวัน ใน Representational practices in digital museums : A case study of the National Digital Museum Project of Taiwan เป็นต้น

2. ศึกษาวิเคราะห์องค์ความรู้ด้านต่าง ๆ ผ่านการจัดแสดงจากพิพิธภัณฑ์ เช่น Angus Lockyer ศึกษาการจัดแสดงศิลปะในพิพิธภัณฑ์แห่งชาติญี่ปุ่น ที่สะท้อนการเข้ามาของวัฒนธรรมจากที่ต่าง ๆ ในประวัติศาสตร์ญี่ปุ่นสมัยใหม่ ในงานเรื่อง National Museums and Other Culture in Modern Japan และ Kim Koni C. ศึกษาความเป็นเกาหลีผ่านชิ้นงานทางวัฒนธรรมและพิพิธภัณฑ์ ในวิทยานิพนธ์เรื่อง ‘Korea as Seen through Its Materials Culture and Museums’ และงานของ Kirk A. Denton ศึกษาการเปลี่ยนแปลง

ด้านการจัดแสดง และการบอกเล่าประวัติศาสตร์จีนสมัยใหม่ในพิพิธภัณฑ์หลังยุคประธานาธิบดีเหมาเจ๋อตุง ใน Museums, Memorial Sites and Exhibitionary Culture in the People's Republic of China เป็นต้น

3. ศึกษาในเชิงเปรียบเทียบ เช่น การศึกษาเปรียบเทียบพิพิธภัณฑ์ภายในประเทศในวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาเอกของ Chen Chia-Li เรื่อง Learning recollection and connection : a study of cultural identities amongst visitors to local museums in Taiwan ซึ่งได้เปรียบเทียบการสร้างอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมจากพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น 5 แห่งของไต้หวัน ที่มีผลต่อการเรียนรู้และสร้างความรู้สึถึงความเป็นเจ้าของวัฒนธรรมให้เกิดขึ้นกับคนในท้องถิ่น หรือการเปรียบเทียบพิพิธภัณฑ์จากประเทศต่าง ๆ ที่มีจุดร่วมที่เหมือนกัน เช่น งานของ Edward Vickers เรื่อง Museums and Nationalism in Contemporary China เปรียบเทียบการแสดงอัตลักษณ์ของจีนในพิพิธภัณฑ์ร่วมสมัยของจีน ฮองกง และไต้หวัน ในช่วงทศวรรษ 1990 ที่มีการเปลี่ยนแปลงอุดมการณ์จากสังคมนิยมสู่ความรักชาติ และพิพิธภัณฑ์ร่วมสมัยของจีนถูกกำหนดให้เป็นฐานความรู้ในเรื่องของความรักชาติ

อย่างไรก็ตาม แม้งานค้นคว้าเชิงเปรียบเทียบจะมีอยู่บ้าง แต่เป็นการศึกษาและเปรียบเทียบในขอบเขตที่ไม่กว้างนัก และยังไม่ปรากฏว่ามีงานค้นคว้าเชิงเปรียบเทียบพิพิธภัณฑ์ที่รวมจาก 4 ประเทศคือ จีน ญี่ปุ่น เกาหลี และไต้หวัน

งานวิจัยชิ้นนี้จึงต้องการเปรียบเทียบการแสดงผลภาพของชาติ เพื่อสร้างความภาคภูมิใจตามแนวทางพิพิธภัณฑ์แห่งชาติของจีน ญี่ปุ่น เกาหลี และไต้หวัน ซึ่งเป็นกลุ่มประเทศที่มีพื้นฐานทางวัฒนธรรมร่วมกันและต่างก็ประสบความสำเร็จในการพัฒนาประเทศ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

มุ่งศึกษาบทบาทและวิธีการของพิพิธภัณฑ์แห่งชาติในการใช้ประวัติศาสตร์สร้างอัตลักษณ์และคุณค่าของชาติ เพื่อสร้างสำนึกให้ผู้คนตระหนักรักและภาคภูมิใจในรากเหง้าความเป็นมาแห่งชาติของตน โดยกำหนดประเด็นที่จะศึกษา 3 ประการคือ

1. ศึกษาความเป็นมาของการตั้งพิพิธภัณฑ์แต่ละแห่ง เพื่อให้ทราบจุดมุ่งหมายและบทบาทการดำเนินการของพิพิธภัณฑ์
2. รวบรวมสาระและวิธีอธิบายประวัติศาสตร์ของชาติ พร้อมกับความเกี่ยวพันกับต่างชาติที่พิพิธภัณฑ์แต่ละแห่งนำเสนอ เพื่อให้เข้าใจความหมายของคำว่า “ชาติ” รวมทั้งการใช้ประวัติศาสตร์สร้างแนวคิดจิตสำนึกให้กับผู้คนแต่ละประเทศ
3. พิจารณาความเหมือนและความแตกต่างแนวทางการจัดแสดงอัตลักษณ์ของชาติที่พิพิธภัณฑ์แต่ละแห่งนำเสนอ และแนวทางที่น่าจะเป็นประโยชน์ต่อไทย

ขอบเขตของการวิจัย

งานวิจัยชิ้นนี้กำหนดเป้าหมายการศึกษาอยู่ที่พิพิธภัณฑ์แห่งชาติ แต่เนื่องด้วยทุกประเทศมีพิพิธภัณฑ์แห่งชาติหลายประเภทและหลายแห่ง ดังนั้นเพื่อให้การค้นคว้าเป็นระบบอยู่ในกรอบเรื่องที่ชัดเจน จึงกำหนดประเภทพิพิธภัณฑ์แห่งชาติที่จะศึกษา ประเทศละ 2 แห่ง ประกอบด้วย

1. พิพิธภัณฑ์แห่งชาติ ได้แก่ พิพิธภัณฑ์กลางที่เป็นหลักของประเทศ ตั้งอยู่ในเมืองหลวง เก็บรวบรวมและจัดแสดงโบราณวัตถุและศิลปวัตถุที่เป็นสมบัติทางวัฒนธรรมของชาติ ส่วนใหญ่จะอยู่ภายใต้การดูแลของกระทรวงวัฒนธรรมหรือกระทรวงศึกษาธิการ เป็นต้น

2. พิพิธภัณฑ์ประวัติศาสตร์แห่งชาติ ได้แก่ พิพิธภัณฑ์แห่งชาติเฉพาะด้าน เก็บรวบรวมและจัดแสดงโบราณวัตถุที่สำคัญ เพื่อบอกเล่าเหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์ ความเป็นไปของสังคมและผู้คนในช่วงเวลาต่าง ๆ

จากขอบเขตที่กำหนดไว้ในพิพิธภัณฑ์ที่เป็นแหล่งข้อมูลสำคัญของงานวิจัยชิ้นนี้ประกอบด้วย

1. พิพิธภัณฑ์ประเทศจีน	
1.1	พิพิธภัณฑ์แห่งชาติจีน(National Museum of China – 中国国家博物馆) พิพิธภัณฑ์ที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในโลกและเก่าแก่ที่สุดของจีน สร้างขึ้นเมื่อ ค.ศ. 1912 ที่กรุงปักกิ่ง เดิมแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือพิพิธภัณฑ์ประวัติศาสตร์จีน(Museum of Chinese History – 中国历史博物馆) และพิพิธภัณฑ์ปฏิวัติจีน (Museum of the Chinese Revolution–中国革命博物馆) ใน ค.ศ. 2003 จึงได้มีการรวมพิพิธภัณฑ์ทั้งสองเข้าด้วยกัน
2. พิพิธภัณฑ์ประเทศญี่ปุ่น	
2.1	พิพิธภัณฑ์แห่งชาติโตเกียว (Tokyo National Museum – 東京国立博物館) ตั้งขึ้นเมื่อ ค.ศ. 1872 ที่กรุงโตเกียว เป็นพิพิธภัณฑ์ที่เก่าแก่ที่สุดของญี่ปุ่น
2.2	พิพิธภัณฑ์ประวัติศาสตร์แห่งชาติญี่ปุ่น (National Museum of Japanese History – 国立歴史民俗博物館) ตั้งขึ้นเมื่อ ค.ศ. 1983 ที่เมือง Sakura จังหวัด Chiba
3. พิพิธภัณฑ์ประเทศเกาหลี	
3.1	พิพิธภัณฑ์แห่งชาติเกาหลี (National Museum of Korea – 韩国国立中央博物館) เป็นพิพิธภัณฑ์ที่มีประวัติความเป็นมายาวนาน เริ่มต้นจากพิพิธภัณฑ์ส่วนพระองค์ในราชสำนักเมื่อค.ศ. 1908 สำหรับพิพิธภัณฑ์ในปัจจุบันเป็นอาคารที่สร้างขึ้นใหม่ที่ย่าน Yongsan กรุงโซลและเปิดให้เข้าชมเมื่อ ค.ศ. 2005 เป็นพิพิธภัณฑ์ที่มีขนาดใหญ่เป็นอันดับ 6 ของโลก

		ตามขนาดพื้นที่
3.2	พิพิธภัณฑ์ประวัติศาสตร์ร่วมสมัยแห่งชาติ เกาหลี (National Museum of Korea Contemporary History - 大韓民國歷史博物館)	ตั้งอยู่ที่กรุงโซล สถานที่ตั้งเป็นอาคารเดิมของกระทรวงวัฒนธรรมกีฬาและการท่องเที่ยว ต่อมาได้ปรับปรุงเป็นพิพิธภัณฑ์และเปิดให้เข้าชมเป็นครั้งแรก เมื่อ ค.ศ. 2012
4. พิพิธภัณฑ์ไต้หวัน		
4.1	พิพิธภัณฑ์แห่งชาติไต้หวัน (National Taiwan Museum – 國立臺灣博物館)	ตั้งขึ้นที่ไทเป เมื่อ ค.ศ. 1908 โดยรัฐบาลญี่ปุ่นที่ปกครองไต้หวันเป็นอาณานิคมอยู่ในเวลานั้น นับเป็นพิพิธภัณฑ์เก่าแก่ที่สุดของไต้หวัน มีความสมบูรณ์ทั้งทางด้านสถาปัตยกรรมและสิ่งของที่จัดแสดง จึงได้รับการประกาศให้เป็น “มรดกแห่งชาติ” เมื่อ ค.ศ. 1998
4.2	พิพิธภัณฑ์ประวัติศาสตร์แห่งชาติไต้หวัน (National Museum of Taiwan History – 國立臺灣歷史博物館)	ตั้งอยู่ที่จังหวัดไถหนาน (Tainan) ทางตอนใต้ของไต้หวัน เป็นพิพิธภัณฑ์ใหม่ที่เพิ่งเปิดให้เข้าชม เมื่อ ค.ศ. 2011 มีสิ่งของจัดแสดงจำนวนมาก ซึ่งสะท้อนให้เห็นความเป็นมาของไต้หวันนับแต่การเข้ามาของเนเธอร์แลนด์ สเปน จีน และญี่ปุ่น รวมทั้งไต้หวันในปัจจุบัน

สมมติฐาน

พิพิธภัณฑ์แห่งชาติ เป็นสถาบันหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญในการเขียนประวัติศาสตร์ ให้ความรู้ และกระตุ้นให้ผู้ชมเกิดความรู้สึกรักและภาคภูมิใจในความเป็นมาของชาติ พิพิธภัณฑ์แห่งชาติสามารถจัดแสดงประวัติศาสตร์ในหลากหลายด้าน โดยเฉพาะประเด็นที่แสดงให้เห็นความงดงามทางวัฒนธรรม รวมทั้งความสำเร็จและความรุ่งเรืองที่มีอยู่ในปัจจุบัน ซึ่งเป็นมรดกจากภูมิปัญญาที่บรรพบุรุษเป็นผู้สร้างสรรค์และวางรากฐานไว้ให้ นอกจากนี้ แม้วิธีการของพิพิธภัณฑ์แห่งชาติจะยังคงมีนัยทางการเมืองและรู้สึกชาตินิยมแฝงอยู่ แต่ภาพสะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างจีน ญี่ปุ่น เกาหลี และไต้หวันที่มีการจัดแสดงนั้น น่าจะสะท้อนภาพในแนวทางที่เป็นมิตรมากกว่าแนวทางของศัตรูที่ขัดแย้งและเกลียดชัง

คำถามสำหรับงานวิจัย

1. พิพิธภัณฑ์แต่ละแห่งมีความเป็นมา มีจุดมุ่งหมาย รวมทั้งมีหลักการจัดแสดงเพื่อเผยแพร่องค์ความรู้อย่างไร
2. การจัดแสดงของพิพิธภัณฑ์แต่ละแห่งมีประเด็นสำคัญ ๆ อะไรบ้าง พร้อมทั้งมีสาระและวิธีอธิบายประวัติศาสตร์ว่าด้วยเรื่องของชาติอย่างไร โดยเฉพาะอย่างยิ่ง “ชาติ” ที่พิพิธภัณฑ์นำเสนอ นั้น มีอัตลักษณ์และนัยพิเศษอย่างไร

3. ในขณะที่บอกเล่าถึงภูมิหลังความเป็นมาของชาตินั้น พิพิธภัณฑ์ของ 4 ประเทศ ได้สะท้อนภาพความสัมพันธ์ระหว่างกันทั้งในทางมิตรไมตรีหรือศัตรูที่โกรธแค้นกันอย่างไร

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ ใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ด้วยการศึกษา และวิเคราะห์ข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ ประกอบด้วย

1. ข้อมูลจากนิทรรศการทั้งที่เป็นนิทรรศการภายในและนิทรรศการกลางแจ้ง เนื่องด้วยตามหลักการของพิพิธภัณฑ์ นิทรรศการเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ถูกจัดขึ้นเพื่อโอนถ่ายความรู้ ทักษะ และแนวคิดให้แก่ผู้ชม โดยนิทรรศการจะประกอบด้วยพื้นฐาน 3 ประการคือ วัตถุ สื่อ ข้อมูล งานวิจัยซึ่งนี้จึงให้ความสำคัญกับสิ่งของที่จัดแสดง สื่อ หรือวิธีการถ่ายทอดเรื่องราว โดยเฉพาะบทบรรยายซึ่งเป็นสื่อสำคัญที่พิพิธภัณฑ์ใช้ถ่ายทอดเรื่องราวและแนวคิดแก่ผู้ชม

2. ข้อมูลจากเอกสาร หนังสือ สิ่งตีพิมพ์ รวมทั้งจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ที่พิพิธภัณฑ์เผยแพร่

3. ข้อมูลจากสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ เช่น ที่ตั้ง สิ่งก่อสร้าง อาคารที่จัดแสดง และกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งเป็นส่วนช่วยเสริมให้การโอนถ่ายความรู้ ทักษะ และแนวคิดจากนิทรรศการมีความชัดเจนและหนักแน่นมากขึ้น

4. ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ เป็นการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับทักษะและความคิดเห็นของผู้บริหาร นักวิชาการด้านพิพิธภัณฑ์ และประวัติศาสตร์

ข้อมูลต่าง ๆ เหล่านี้ เป็นองค์ประกอบสำคัญที่รวมตัวกันสร้างความหมายรูปแบบของชาติขึ้นมาสำหรับข้อมูลที่ 1. ข้อมูลจากนิทรรศการ และข้อมูลที่ 4. ข้อมูลจากการสัมภาษณ์นั้น เป็นข้อมูลที่ผู้วิจัยเดินทางไปเก็บและรวบรวมจากพิพิธภัณฑ์แต่ละแห่งเป็นระยะ ๆ ระหว่างเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 2015 – เมษายน ค.ศ. 2017

ลำดับขั้นตอนการศึกษาและการเก็บข้อมูล

1. เริ่มต้นสำรวจเก็บรวบรวมข้อมูลจากพิพิธภัณฑ์ที่กำหนดไว้
2. ศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้
3. สัมภาษณ์ผู้บริหาร นักวิชาการด้านพิพิธภัณฑ์และประวัติศาสตร์
4. สรุปและเขียนรายงาน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

การศึกษาลักษณะเฉพาะหรืออัตลักษณ์ “คน” และ “ชาติ” ของประเทศจีน ญี่ปุ่น เกาหลี รวมทั้งไต้หวัน อาจจะมีหลายแง่มุม ทั้งที่มองผ่านจากมุมมองของคนในประเทศและต่างประเทศ แต่การศึกษาลักษณะการสะท้อนอัตลักษณ์ของ “ชาติ” จากพิพิธภัณฑ์ทั้ง 4 ประเทศ เปรียบเทียบที่ปรากฏ ดังนั้นการศึกษาลักษณะอัตลักษณ์ของชาติทั้ง 4 ชาติ ที่มีความเกี่ยวข้องกันทั้งทางวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ และที่สำคัญคือเป็น

ชาติที่ประสบความสำเร็จในการพัฒนาประเทศ มีบทบาทสำคัญต่อสังคมโลก ผ่านการจัดแสดงที่นำไปสู่สำนึกรักและภาคภูมิใจตามวิถีของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ไม่เพียงแต่จะเปิดพื้นที่ขยายความรู้เกี่ยวกับจีน ญี่ปุ่น เกาหลี และได้หวั่นให้กว้างและหลากหลายขึ้นเท่านั้น แต่องค์ความรู้จากงานวิจัยชิ้นนี้น่าจะเป็นประโยชน์ในด้านอื่นด้วย คือ

1. **ด้านกิจการในประเทศ** องค์ความรู้ที่ได้น่าจะเป็นประโยชน์สอดคล้องกับสภาพการณ์ของไทยในปัจจุบันคือ

1.1 ทางสังคม การสร้างสำนึกรักชาติในวิถีของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ไม่ต้องผ่านมิติของศัตรูคู่สงคราม ดังนั้นองค์ความรู้ที่ได้จะเป็นแนวทางหนึ่งที่จะช่วยลดความขัดแย้งในสังคมได้

1.2 ทางการศึกษา การทำงานร่วมกันระหว่างพิพิธภัณฑสถานศึกษา เพื่อถ่ายทอดความรู้ทางด้านประวัติศาสตร์ สามารถนำมาปรับใช้ให้เป็นประโยชน์กับการเรียนการสอนประวัติศาสตร์นอกชั้นเรียนของไทยได้อย่างเป็นระบบ

2. **ด้านการต่างประเทศ** องค์ความรู้ที่ได้ช่วยให้เห็นและเข้าใจถึงความสัมพันธ์ระหว่างจีน ญี่ปุ่น เกาหลี และได้หวั่น อีกแง่มุมที่กว้างขึ้นนอกเหนือจากเรื่องของความขัดแย้ง ทั้งยังช่วยให้เข้าใจความหมายของคำว่า “ชาติ” รวมทั้งความรัก ความภาคภูมิใจที่ประชาชนใน 4 ประเทศมีต่อชาติของตน ได้ลึกซึ้งมากขึ้น ความเข้าใจที่เกิดขึ้นนี้น่าจะเป็นปัจจัยช่วยให้ไทยสามารถเข้าถึงจีน ญี่ปุ่น เกาหลี รวมทั้งได้หวั่นด้วยนโยบายและความสัมพันธ์ที่ถูกต้องเหมาะสมได้ดียิ่งขึ้นต่อไป

เรื่องอื่น ๆ

งานวิจัยชิ้นนี้มีชื่อเฉพาะจำนวนมาก ประกอบด้วยชื่อบุคคล สถานที่ สิ่งของ และเหตุการณ์ต่าง ๆ จากหลายภาษาทั้งภาษาจีน ญี่ปุ่น เกาหลี ได้หวั่น และอังกฤษ ดังนั้นเพื่อประโยชน์และความสะดวกที่จะใช้คำดังกล่าวในการสืบค้นข้อมูลต่อไป ผู้วิจัยจึงเขียนทับศัพท์ชื่อเฉพาะเหล่านั้นเป็นภาษาอังกฤษ ยกเว้นชื่อเฉพาะที่คนไทยคุ้นเคย หรือชื่อใดที่สำคัญและกล่าวถึงบ่อยในงานวิจัยชิ้นนี้ จะเขียนทับศัพท์ด้วยภาษาไทย ตามแบบนิยมและวงเล็บภาษาอังกฤษเมื่อปรากฏเป็นครั้งแรกในเนื้อหาแต่ละบท นอกจากนี้ เนื่องจากข้อมูลสำคัญในงานวิจัยชิ้นนี้ส่วนหนึ่งมาจากบทบรรยายในนิทรรศการ ที่เป็นองค์ประกอบสำคัญในการสื่อสารสร้างความหมายและรูปแบบของชาติขึ้นมา ผู้วิจัยได้ใช้วิธีอ้างอิงด้วยการแปลบทบรรยายและใส่ข้อความที่อ้างอิงนั้นไว้ในเครื่องหมาย [] เพื่อให้ทราบว่ามิที่มาจากบทบรรยายในนิทรรศการ ส่วนภาพประกอบรายงานนั้นจะมีการอ้างอิงที่มา ส่วนภาพใดที่ไม่ระบุที่มาหมายถึงภาพที่ผู้วิจัยเป็นผู้ถ่ายในระหว่างการเดินทางไปเก็บข้อมูลในพิพิธภัณฑสถานต่าง ๆ
